

L $\frac{7}{118}$

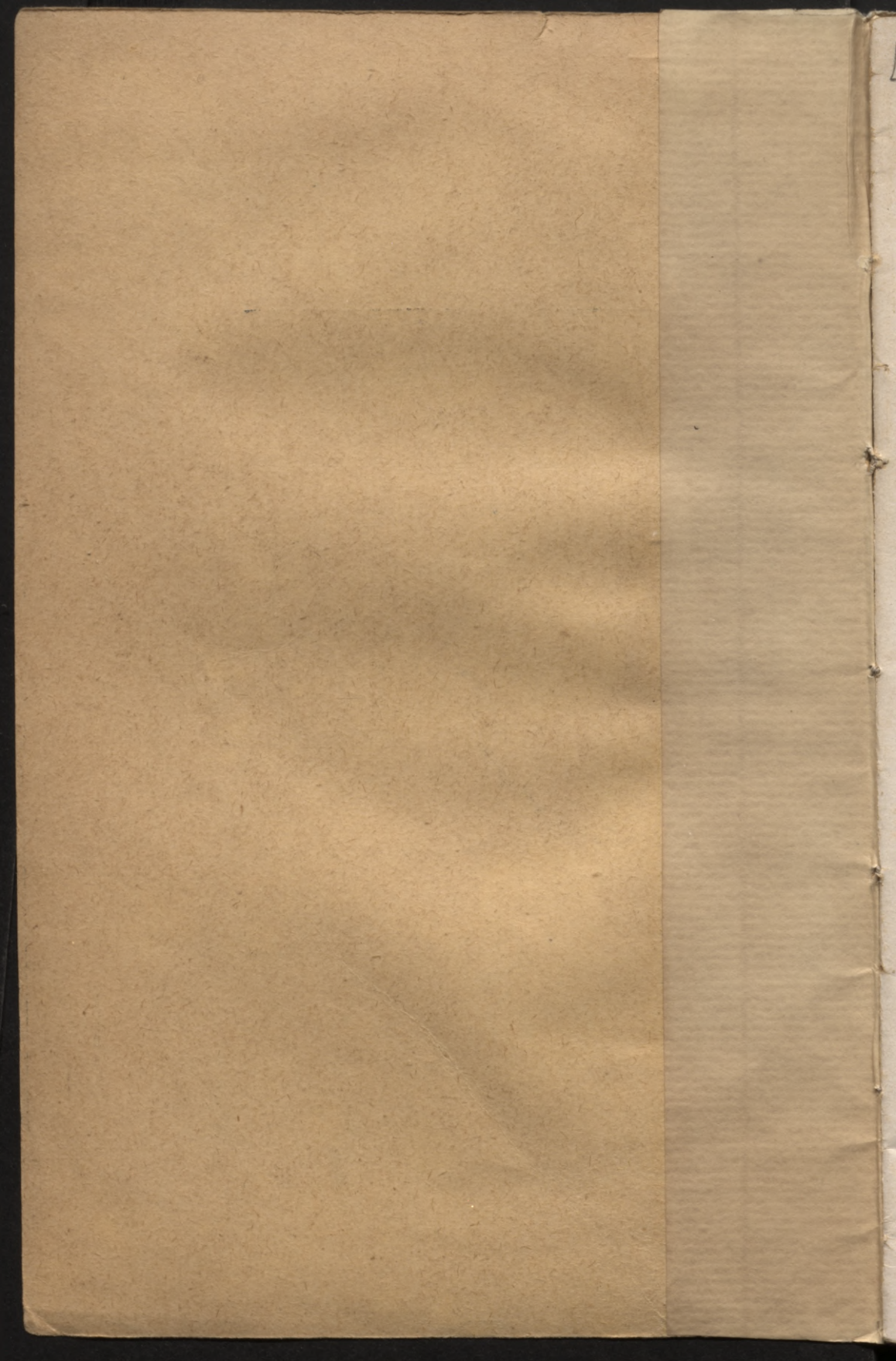
BERTA RŪMNIECE

50

gadu darba svētkos

N. T.

L $\frac{7}{118}$

Skribel
L
 $\frac{7}{7}$

BERTAI RŪMNIECEI

18./IV. 1932.

L-4
B-1

Vija Lāča Latv. PSR
Valsts bibliotēka

~~71-60.908~~

0309065413

H. Šitce, Rīga,
Palasta iela 9.

Bertas Rūmnieces māksla.

Bertas Rūmnieces 50 gadu darba svētki ir pirmie tādi svētki latviešu teātra dzīvē. Pirmie tāpēc, ka jubilāre bez pārtraukuma dien dienā strādājusi savu lieloskatuves mākslas darbu veselus 50 g. Šie piecdesmit darba gadi pie tam ir gandrīz visa mūsu teātra vēsture. Jubilārei uzsākot skatuves gaitas, latviešu teātris tikko bija nodibinājies. Viņš bija tipisks iesācēju teātris, kuŗā pavidēja jau lielas mākslas dziņas, izpaudās spējas, bet vēl nebija sakausētas teātra mākslas vienības, kuŗu nostiprina izkopts un pārbaudīts teātra amats. Teātra izrāžu skaits vēl niecīgs — to tikai ap 20 gadā — repertuārs šaurs, kas sastāv lielāko tiesu no lokalizējumiem vai tulkojumiem, tāpat nepilnīgs arī ansamblis, īpaši kas attiecas uz sieviešu lomu tēlotājām. Nav piemērotu telpu teātra izrādēm. Tāpat trūkst līdzekļu teātra uzturēšanai un aktieŗu atalgošanai. Viss teātra darbs vēl šaurs labdarības darbs, kas gan bija pamatots uz nenogurstošu darba gribu, sabiedrības vispusīgām simpātijām un pirmiem spožiem panākumiem. Teātris bija kļuvis par visu tautas lietu, pie viņa izveidošanas darbojās vienlīdz rosīgi pilsētas un lauki, izglītotie un mazāk izglītotie tautas locekļi, jo teātri visi redzēja atplaukstem tautas nacionālos centienus un viņā pirmo reizi parādījās latviešu cilvēki ar saviem īpatnējiem raksturiem un psiholoģiju. Kā teātra vadoņi, tā darbinieki drīz izprata teātra lielo audzinošo nozīmi, bet plašā tauta viņu uzskatīja par savu pilnīgāko aistētisko tieksmju un garīgo vajadzību apmierinātāju. Garīgie darbinieki auga līdz ar tautu, bet teātrim tautas attīstības gaitā ierādot centra vietu. Viņš visos laikos ir bijis centīgs latvisko tradīciju glabātājs un neatlaidīgs uzmudinātājs kopdarbam. Nacionālie centieni, brīvības idejas, tautas pašdarbība — visspilgtāko izteiksmi atrada mūsu teātri. Rudolfs Blaumanis, Ādolfs Allunāns, Aspāzija, Zeiboltu Jēkabs un citi latviešu rakstnieki centās notēlot latviešu gara pasauli, bet jaundibinātā latviešu teātra aktieŗi meklēja sintētiskus vispārīnātus latviešu raksturus un tipus, kas būtu iemiesoti, paliktu mantojums nākošām paaugšām. Un šo nākošām lauku dzīve visspilgtāk tagad notēlojas veco lauku cilvēku attēlojumos uz mūsu skatuvēm.

Berta Rūmniece, uzsākdama savas mākslinieces gaitas pagājušā gadu simteņa astoņdesmito gadu sākumā, bija pilsētā atnākusi ar latvisko lauku garu, ar kuŗu viņa drīz vien uzvarēja latviešiem svešos pilsētas iespaidus. Šis latviskais savdabīgums, kas iegūts agrā jaunībā, ir bijis visu darba mūžu vadošais motīvs jubilāres mākslā. Ja latviešu teātrim tagad tik lieli sasniegumi, tad tas galvenā kārtā pirmo ideālistu — teātra īpatņu nopelns. Starp šiem pirmajiem celmlaužiem viena no izcilākām vietām pieder ģēniālai latvisko izjūtu notēlotājai Bertai Rūmniecei. Viņa var būt laimīga, ka no viņas un citu skatuvnieku darba smagajiem pūliņiem latviešu teātris piecdesmit gados izaudzis par plašu un dziļu mākslas iestādījumu valsts apjomā, kuŗš nu var cienīgi blakus nostāties lielo kultūras tautu teātriem, kam pāri simtu gadu jau ilgas tradīcijas.

Bertas Rūmnieces jubilēja tāpēc ir latviešu teātra jubilēja. Viņas panākumi ir latviešu teātra un līdz ar to vairāku aktieŗu paaudžu panākumi.

Tagad svētot viņas darba svētkus, Berta Rūmniece latviešu kultūrālai sabiedrībai, varētu teikt — pat visai tautai, jo spožās zvaigznes tik reti rodas, — vispirms jāsumina kā nepārspēta latviešu mātes tēlotāja. Viņas māksla audzinājuse un spēcīnājuse vairākas paaudzes. Latviešu mātes gars bija tas, kas iedvesmoja un drošināja mūsu brīvības cīnītājus un varonīgos kareivjus kaujaslaukos. Viņš atraisīja tautas ētiskos spēkus, un aizbiedēja garīgo pagurumu. Rūmniece ir patriarchālā latvju māte, kas visu dara ar sirdi, visu attaisnodama, visu piedodama. Viņa prot tikai mīlēt un ciest, aiz ko šī bezgalīgā mātes mīlestība kļūst savā dziļākā būtņē trāģiska, vispirms attieksmē pret apkārtņi, bet visvairāk pret bērņiem, kuŗus viņai grūti pat stingri norāt. Bertai Rūmniecei ir tikai zēla nopūta: „Vai, vai bērņi. . .“, bet šajos trijos vārdos ir tik daudz sirds, tik daudz dvēselīgu ciešanu, ko nekad nespēs izteikt garīe, patētiskie vārdu plūdi. Ja Blaumaņa, Annas Brigaderes un citu mūsu lielo dzejņieku lauku māmuļas mums kļuvušas tuvas un mīļas, tad sava atziņa te nav jāliedz Bertas Rūmnieces pilnskanīgajai mākslai.

Berta Rūmniece ir tīri latviska māksliniece, kas nekā nav tapinājusi no citiem. Viņas garīgā pasaule veidojusies īpatņējos lauku apstākļos, tūrumu un mežu klusumā un mierā. Ar visu savu iekšējo būtību viņa ieauguse apkārtņē, savā dzimtā un dabā. Ķīetas. kā viņas intuitīvi dziļajos skatuves tēlojumo it kā atmirdzetu

tālā lauku sēta, ko izrotājusi daba un cilveku darbs; baznīcīņa ar smailo torni, kuņas zvans svētdienas rītos aicina dievlūdžējus un apraud mirušos; akmens sētas ierobežota kapsēta, kuņā atdusās apklusušie lauku darba vīri; iešalcas arī Daugavas mūžīgais nemiers un straujums. Jo īstāks mākslinieks, jo vienkāršāka viņa māksla. Šī māksla kļūst vēl pilnīgāka, ja pate dzīve visu apgaro.

/ Bertas Rūmnieces māksla allaž vienkārša. Viņa sasniegusi lielo skaidrību, ko iespēj tikai izcilus mākslinieciskas personības. Šajos tēlojumos vairs nav nekā lieka, ne pārak pasvītota. Te dziļa intūcija savienojas ar apvaldītu mēra sajūtu un mirdzošu tehniku. Kas pārsvarā — talants, vai tehnika, to neviens pasaules gudrais nespēs pateikt. Ne par velti Berta Rūmniece visu mūžu tē-

Berta Rūmniece

lojusi tikai vienu lomu šķiru; tikai reizi mēģinājusi tēlot karalieni, bet tik neizdevīgi, kā Aleksandram Michelsonam nācies viņu aizstāvēt.

/ Bertas Rūmnieces izteiksme liriski smeldzoša. Kad viņa sāk runāt, tad klausītāju apņem brīnišķīgas latviešu valodas noskaņas, ar bezgalīgi daudzajām puantēm un neizteicami bagātām variācijām. Tā ir simprocentīga latviešu valoda, kādu iemanto tikai tie, kas auguši tautā, nākuši no tautas un visu mūžu tautā palikuši. Gribētos, lai šī valoda nekad nepazustu no latviešu skatuves.

Berta Rūmniece suminama arī kā liels cilvēks. Viņa nepazīst skatuves nenovīdību un skaudību. Viņai par otra cilvēku nav slikta vārda. Viņa neprot priekšā lišķēt, lai aiz muguras tūlī nolādētu. Bet arī neslēpj savas īstās

jūtas, ja par ko sajūsmināta. Atceros daudzus aizkustinošus momentus no kopēja darba. Pavasaros, kad nāk līgumu parakstīšana, Rūmniece ir viena no nedaudziem, ka ar mieru savas algas prasības samazināt, lai atbrīvotās summas nodotu jaunājiem skatuvniekiem, kas, kā teātri saka, „iznes uz saviem pleciem repertuāru.“ Bet tāi pašā laikā viņa jau domā par jaunu avansu, jo maciņš atkal tukšs, kas mūsu māmuļai tik bieži vien atgadās.

Berta Rūmniece cildināma nevien kā skatuves māte, bet arī kā māte dzīvē, kas saviem bērniem ar mieru atdot visu. Viņa tiešām tiem arī visu ir atdevusi: savu sirdi, savus līdzekļus, savu mūžu. Mātes mīlestība uz skatuves un dzīvē — tā ir Bertas Rūmnieces dzīves un mākslas augstāks piepildījums, viņas gaišākā un pilnīgākā būtiskā izteiksme.

Arturs Bērziņš.

Kārļa Freinberga

Berta Rūmniece.

Berta Rūmniece 18. aprīlī svin Nacionālajā Teātrī jubilēju. Tā ir tāda jubileja, kādas vēl nav bijis mūsu teātra dzīvē: māksliniece veselus piecdesmit gadus nepārtraukti, sezonu no sezonas, gadu no gada ir uzstājusies teātrī neskaitāmās lugās, visdažādākās lomu variācijās. Un nav sevišķi manīts, ka viņu ilgāku laiku būtu varējuši arī savār-

Berta Rūmniece,
1913. gadā, 30 gadu jubilējā.

gums vai slimība aizkavēt no skatuves. Viņa ir tā saaugusi ar skatuvi, kā, liekās, viņa arī savus sasirgumus pārlaiž un „iztēlo“ kā lomu mūsu teātrī. Tāpat, ja iznāk materiālas likstas vai jārāda prieks un asaras, dažreiz liekas, nevar īsti zināt — vai tas ir tēlojums vai dzīvojušs. Tas, protams, nekādā ziņā nenozīmē, ka Berta Rūmniece tikai izliktos, — viņa taču ir viena no visistākām savās lomās un savās jūtās, bet viņai dzīves īstība un īstenība un tēlojums, cilvēks un aktrise tā saauguši, ka šķiet, tie mirkļos pāriet viens otrā.

Un, otrkārt, mākslinieces būtība ir tāda, kā arī aktrise viņā ir patiess cilvēks, kas apzinās tikai savu lomu uz skatuves un nepalaid izdevību gaņām parādīt šo cilvēku visā viņa pilnībā, gan iekšēji, gan arī ārēji, no visām pusēm atstarodama savu īpatnību.

Vispār Berta Rūmniece šais 50 gados ir kļuvusi tik nešķīrāma no teātra, kā tā ir itkā dzīva daļa no mūsu teātra vēstures, un pie tam no viņas lielākās daļas. Kad mēs uzskatām Rūmnieci un viņas tuvākos līdzbiedrus, piem. Daci Akmentiņu, Mierlauku, Skaidriti, mēs jūtām, ka šīs personas nes sevī līdzīgi mūsu teātra tradīcijas, mūsu teātra vēsturi.

Arī viņas pašas mūža lielākais posms ir teātrim ziedots, jo ārpus teātra ir nodzīvoti tikai pirmie bērības gadi.

Berta Rūmniece ir dzimusi 1863. gadā, 9. oktobrī Aizkrauklē kā savu vecāku pirmais bērns. Viņas tēvs Fricis Michelsons bija sākumā pasta puisis, vēlāk līnijas ceļa meistars uz dzelzsceļa. Tai pašā apvidū kā dienestmeita kalpoja Natālija Fridrichsone. Tā kļuva par mūsu tagadējās jubilāres māti. Pēc 4—5 gadiem jubilāres vecāki pārgāja uz Koknesi, tāpat pie dzelzsceļa. Abi vecāki bija mazturīgi, bet enerģiski darba cilvēki, kas cēla paši savu dzīvi ar lielām pūlēm un rūpēm, bet neapnicīgi, ar dzīves prieku un apmierinājumu. Sākumā jauno vecāku dzīve nebija viegla. Kā Berta Rūmniece stāsta — mātei bijis viens pats dvielītis, ko tā pastāvīgi mazgājusi, lai tas būtu arvienu tīrs un godam izpildītu savu uzdevumu. Ar laiku dzīve tapa arvienu pārticīgāka, bet tikai neatlaidīgs darbs, protams, varēja uzturēt to stabilā veidā. Berta Rozālija (tāds ir Rūmnieces otrs kristūtais vārds) ilgāku laiku bija savu vecāku vienīgais bērns. To varēja arī drusku palutināt, labāki apgādāt, pat sūtīt agrāk un ilgāk skolā. Tikai pēc 11^{1/2} gadiem piedzima brālis Aleksandrs, kas vēlāk bija mūsu slavenais aktieris Aleksandrs Michelsons. Tā tad tik māsa kā brālis izvērtās par mūsu ievērojamiem skatuvniekiem, un šīs īpašības, laikam, slēpās jau dažās ģimenes īpatnībās. Šī puse laikam visvairāk būs mantota no tēva, kas tāpat kā māte bija ļoti enerģisks un strādīgs, bet arī ar intelligentu dabu un tieksmēm pēc pasaules un — gara gaismas. Viņš skolā nebija gājis ne dienās, bet pašmācības ceļā bija iemācījis lasīt un rakstīt pēc norakstītas tēvreizes eksemplāra. Jau tas rāda viņa gaišo galvu. Vēlāk no grāmatām un laikrakstiem viņš nevarēja šķirties, — viņa pavadoni bija Mājas Viesis, Baltijas Vēstnesis, B. Zemkopis u. c. Bertu sūtīja muižas skolā Koknesē pie Damba vairākus gadus. Vēlāk tēvs saslima ar vēzi (šo kaiti dabūjis, kā

liekās, Pērses tiltu ceļot, kur bieži, akmeņus veļot, rādījis citiem, kā vajaga strādāt). Berta pārgāja dzīvot uz Rīgu pie mātes vecākiem (vectēvs bija „cunftīgs“ kurpnieks, no „vāciskākas“ šlakas), kas savā dzīvē arī bija „taisījis“ dažādas pārvērtības: bijis muižas pārvaldnieks, dzirnavnieks, bet atkal, kā B. R. ne zobgalīgi, bet saprotoši saka, atgriezies pie liestēm. Rīgā Berta apmeklēja kādu laiku meiteņu skolu pie Fr. Dones. „Spīdēja“ visvairāk ģeografijā un rēķināšanā, kaut gan jubilāre atzīstas ka dzīvē tā tomēr neesot viņas stiprā puse (mēs citi arī to vērojam). Vislielākie nagi

Berta Rūmniece,
Indrānu māte.

bijuši ar glitrakstīšanu, — tas bijis toreiz pašai vislielākais un neizpildamākais dzīves uzdevums. „Hefte“ izskatījusies šausmīga.

Bet drīz pienāca laiks, ka bija jāmeklē darbs. Bertā bija iemācījusies arī sūt. Avīzēs bija sludinājums, kā pie kungiem vajadzīga „dienestmeita, kas proi sūt“. Tur aizveda Bertu māte. Bet tur meita bija jau pieņemta, un tā šai nozarē neizvirzījās Bertas darbs. Reizē ar to radās arī citas intereses. Turpat dzīvoja kāds jauns

cilvēks — priekšpilsētas mājsaimnieka dēls — Eduards Dombrovskis. Ļoti attīstīts jauneklis, slims ar krūtīm, — viņš drīzi arī nomira. D. bija ideālists, burtlicis pēc aroda, jūsmīgs mudinātājs uz apgaismības darbiem. Tas sevišķi centās Bertu ierosināt uz teātra spēlēšanu, — pašam neveselības dēļ tas nebija iespējams. Un kad avīzēs parādījās latviešu teātra direktora Ādolfā Allunāna sludinājums, ka teātris meklē jaunus aktierus, D. neatlaidās un mudināja Bertu: „Ejiet pieteikties!“ Sevišķi daudz teātri toreiz nepieteicās, jo pret aktiešu mākslu bija vēl aizspriedumi: skatuves māksliniekus daudz necienīja, ieskatot tos par vieglprāšiem u. taml. Berta Rūmniece pieteicās, un tuvākās dienās gāja noskatīties, kāds tad tas teātris īsti ir, kur būs jādarbojās. Teātri izrādīja „Lenori“. Berta sēdēja galerijā. Galvenā lomā uzstājās Poreša jkdze. Tā skaisti dziedāja, viņa ļoti patika. Māti tēloja Medne, — laba aktrīse, vecu lomu tēlotāja. Allunāns braši spēlēja kaņavīru un ar bravūru dziedāja „mēteļa dziesmu“. Izrāde aizrāva Bertu, bet nevar sacīt, kā viņa būtu bijusi sevišķi pārsteigta, vai izbrīnījusies: viņa jau Koknesē, skolā iedama, bija lasījusi lugu: „Lakstīgala un brāļa meita“, un jau toreiz bija apmēram iedomājusies, kā tam visam jānotiek. Arī ar teātra izrādi tā bija. Intuīcija, kas vēlāk ir bijusi arvienu viņas lielais spēks, nebija maldinājusi viņu jau toreiz. Lasīšanas kāre un kaisle (viņa lasīja gan tikai belletristiku), to ievadīja šai intuīcijā arvienu vairāk. Šī kaisle nebija apslāpējama, — arī mātei ar lampa dzēšanu ne. Bija jāiet arī blakus darbā, jo teātris toreiz vēl bija garam, patikai, — maize bija jāmeklē citur. Trijos mēnešos izņēma šūšanas kursu. Tēvs dabūja mazu penziju, darbojās kā naktsvaktnieks, kā apkalpotājs. Teātri bija daiļa mīlotājas lomu tēlotāja C. jkdze, (kuŗu, blakus minot vēlāk no teātra izēda, kas rāda toreizējos ieskatus, aiz intīma rakstura iemesliem greisirdīgas sievas; vēlāk Rodes-Ebelinga laikā tā mēģināja ēst St. jkdzi). C. jkdze palīdzēja Bertai dabūt vietu Grosa firmā pie mēteļu šūšanas. Tas jau bija pietiekošs maizes darbs. Vēlāk arī teātri dabūja 25 rubļus mēnesī un virs tā vēl 3 rubļus speciālhonorāra. Kas tā bija par varenu algu!

Šai laikā nodibinājās arī Bertas ģimenes dzīve. Teātra kori darbojās tenorists Rūmnieks. Berta, 25 gadus veca, kļuva par viņa dzīves biedri. R-ks tēloja arī mazākas lomas. Vēlāk iestājās Heedes grāmatu veikalā, tad, lai vairāk pelnītu, pārgāja uz Volfšmita pakotavu un beidzot „Uniona“ mašīnfabrikas kantorī. Pelnīt vajadzēja diezgan enerģiski, jo ģimene ar laiku pieauga par 9 bērniem: no tiem dzīvo vēl:

svešumā Jānis (zīmētājs, bij. virsnieks), Arturs (dzelzsceļa ierēdnis), Rūdofs (mūziķis, mūitas ierēdnis), Elīzabete (ierēdne) un jaunākā — Kēte. Tēvs mira bēgļu laikos Maskavā.

Teātrī Bertai Rūmniecei pirmā loma bija lugā „Piltenieks Rīgā“ (dienestmeita). No kādreizējām vecākām lēmēm, kas bija iestājušās teātrī drusku agrāk, Rūmniece atceras Brigaderi Maiju, kas devusi padomus, kā lai kustās un runā. Allunāns tolaik sanaidojies kāda iemesla dēļ ar vairākiem aktieņiem, kas tādēļ aizgājuši. No dāmām palikušas

Berta Rūmniece

Aspāzijas „Raganā“.

tikai Poreša, Medne, Veinberg-Brigadere. Tāpēc lomas arī Berta dabūja tūliņ un pie tam lielas. Tagad viņa nebija vairs Berta Michelsone, bet Berta Graudiņa. Šādu skatuves vārdu viņai devis Allunāns. Kādēļ tādu? Varbūt tāpēc, ka viņa bija ieapaļa kā graudiņš (māksliniece pati vēro). Māksliniecei nebija daudz vairāk par 16 gadiem, kad viņa iestājās teātrī, bet jau tad viņa uzstājās vecās lomās. Tās pievilka viņas īpatnība. Spēlēja skaistas lomas un daudz spēlēja, gan Rīgā — gan braucot līdzī Allunāna trupā pa provinci. Saņēma atlīdzības 50 rbļ. sezonā. Vēlāk nāca

par teātra vadītāju Rode-Ebelings. Aktieŗi jau bija „ielauzīti“, Ebelings deva slīpējumu. Mācīja iet un runāt, — vadīja aiz muguras uz skatuves. Deva aktieŗiem savu skolu, bet zināmā mērā ievēda teātri arī mazu kārtu garu.

Bertai nācās daudz uzstāties tā laika nopietnājās lugās — drāmās un traģēdijās, parādīt tēlojumos dvēseli. Viņa izveidojās par ievērojamu mākslinieci pašdarbības ceļā. Ceļojusi ārzemēs Berta Rūmniece mākslas nolūkos nav, — trūcis naudas. Arī bēgļu laikos maz apmeklējusi sveštautu teātrus. Senāk gan — salīdzināšanas nolūkā — viņa diezgan daudz apmeklējusi vietējo vācu teātri, arī krievu. Rīgā viesojās diezgan ievērojamas poļu, krievu u. c. trupas. Salīdzinot spēli, Rūmniece saka, bieži mums nebija jākaunās. Starp citu toreiz bija latviešiem ievērojami aktieri Duburs, Jansons, kuŗus Rūmniece sevišķi uzsver. Vācu teātri darbojās Eichenberga (vecā komiskā), Butervegs, Markvarts, Zūrlande („kārāliene“). Bet ne no viena Berta Rūmniece neapzinās ņēmusi paraugu, vai iespaidojusies. Šis iespaids uz attīstību, protams, nebūtu bijis nekas ļauns, bet ja vēro Rūmnieci, kā tēlotāju, tad patiešām jāatzīst, kā viņa izveidojusies savdabīgā, pašradeņa ceļā, no savas pašas intuīcijas, pārdzīvojumiem un novērojumiem, paliekot dziļi latviska savā būtībā. Savu tēlotājas lielāko uzplaukumu māksliniece apzinas Dubura laikā (ar D. viņai daudz nācās kopā tēlot, kaut tos pašus abus vecos Indrānus). Agrākie laiki, protams, tēlojās jubilārei ļoti spilgtā spožumā. Viņa itkā dzīvo atmiņās. Viņa tagad pat neapmeklē labprāt ceturienes izrādes, jo savā fantāzijā viņai negribās aizsegt senās, spilgtās, dzīvās atmiņas, kas viņas iztēlei pa reizei saka: „Labāki vairs nevarēja būt!“ Bet ka viņas interese vispār būtu zudusi, to nekādā ziņā nevar sacīt, jo tā izpauzās visspilgtākā kārtā arī tagadējā darbā, kur nav ne jausmas no apātijas. Viņai, neraugoties uz dažām rūpēm un arī gadiem, vēl vienmēr ir darba par maz, un viņas vēlēšanās vienmēr skan pēc lomām un dzīvošanas uz skatuves, ko modernā laika repertuārā dažreiz mazāk var apmierināt.

Kad nodega Latviešu biedrības teātris, daudzi ta mākslinieki pārgāja uz Jauno Rīgas Teātri. Arī Berta Rūmniece pārgāja un palika tur līdz pat galam (līdz bēgļu laikiem, kad teātris bija spiests, savu darbību pārtraukt). Par Jaunā Teātra laikmetu viņa izsaucās: „Nevaru aizmirst tos jaukos laikus: tika strādāts ar vislielāko prieku un patiku.“

Bēgļu laikā līdz ar citiem kolēģiem Berta Rūmniece aizbrauca uz Pēterpili, kur rikoja izrādes Latv. Labdarības biedrībā. Vaļas laikā Rūmniece līdz ar citiem strādāja kara laika praktiskā darbā. Sevišķi spilgti viņa atceras strādā-

šanu darbnīcās pie aizsarga masku lodēšanas. Te viņa no jauna sakususi ar latviešu tautu, — dziesmās un dzīvās valodās viņa no jauna smēlusies svaigumu cilvēku uztverē.

Kad Pēterpili uznāca bada laiki, Berta Rūmniece līdz ar trupu devās uz fronti, uz Arzamasu pie latviešu strēlniekiem, kur sniedza ļoti daudzas izrādes. Kā visspilgtākā viņas atmiņā „Pūt, vējiņi“. Strēlnieki tanis smēlās daudz gara spēka un možuma. Pēc 3 mēnešiem, kad strēlnieki brauca mājās, aktieŗi devās viņiem līdz uz Rīgu. Te iestājās Strādnieku Teātrī un vēlāk Latvijas Nacionālā Teātrī, kur jubilāre darbojās līdz pat šai dienai.

Berta Rūmniece

Raiņa „Spēleju, dancoju“.

Viņa te, aizejot dažkārt līdz augstākai pilnībai, turpinājusi tēlot savas labsirdīgās mātes un rakstura lomas — gan drāmās, gan komēdijās (sevišķi ikkatrā Annas Brigaderes lugā). Mākslinieces cilvēka būtībai vistuvāk stāv nopietnās lomas. Viņa pati domā, ka viņas mākslinieciskā būtība nav komiska, tādēļ viņai komisko sniegt ir gandrīz grūtāk — „jāpiespiežas“. Viņu īstenībā arī nevar uzskatīt kā tā saukto „komisko veco“. Viņai pie tam nav tik daudz

būtiskas vai aktieriskas komikas, kā humors, — pie tam spēcīgs humors, gaišs un nīprš. Pati viņa saka, ka viņai nekad prāts nav nesies uz jaunām lomām. Viņu saista drūma un skumja noskaņa. Tas izskaidrojams ar raksturu un dzīves uzkatu noskaņu. Šī noskaņa ir ar skumju, melancholisku, drusku mistisku nokrāsu. Viņa pati uzsver savu reliģiozitāti, kas ar savu svinīgumu saista viņu. Arī bērnības laiki te atstājuši savu iespaidu. Viņai labprāt patīk kavēties baznīcā. Kāpēc? Nezinu kāpēc, viņa atbild. Ļoti patīk mūzika — ērģeles. Un, protāms, saista pati reliģiskā noskaņa. Kāpēc saista? To viņa izskaidro apmēram tā: Ir vieglāk, ja var kautkur pieķerties, citādi esi kā vēja kustināta, šaudīta, ka nav nekur paglābiņa. Protāms, tuvie cilvēki, darbs, bet vēl vajadzīgs kautkas visā dzīves noskaņā. Un liekas, visa mākslinieces pieķeršanās savam darbam ir itkā ar tādu reliģiozu nokrāsu. Viņai bieži uzmācas jautājumi; kur tad es īsti esmu? Kam es esmu? Ģimenei, darbam? Dzīve tomēr ir jūgs, — darbs, aicinājums atsvabina. Un lūk, viņa savā mākslinieces darbā redz dzīves piepildījumu un paaugstinājumu. Pēc tam var justies dzīvē kā atsvaidzināta, lai atkal tiektos atpakaļ darbā, skatuves mākslā.

Arī uz izrādi viņa nāk puslīdz kā uz dievkalpojumu. Agri jo agri, jau pāris stundas pirms sākuma. Agri atnāk un mierīgi sagatavojas, ģērbjas. Ne ar steigu. Šī sagatavošanās viņai ir bauda.

Tēlo savas lomas Rūmniece puslīdz ar vienādu baudu, pat vismazākās, jo viņa ieiet visā ansambli, lugas un izrādes sajūtā. Un tad, protāms, jūtās kā daļa no visa. Raiņa „Rīgas raganā“ Rūmniece iet līdz korim, bet visu vakaru viņa staigā ar smeldzošu sirdi. Kas viņu aizrauj? Tautas liktenis, vecie, senie laiki, kuŗos viņa līdz ar pārējiem ļaudīm jūtas ierauta, mākslinieces iejūta visā lugas un ar to saistītās dzīves atmosfērā? Tāpat „Spēlēju, dancoju“ viņai neliela — pie tam ne sevišķi simpātiska — raganas loma, bet ir kautkas — viņa saka — kas valdzina. Laikam, tā noskaņots raksturs, viņa domā.

Bet neraugoties uz drusku melancholisko noskaņojumu raksturā, viņas tēls nav tumšs, uz skatuves arī drāmā viņa izstaro gaišu sirsniņu un saulainu prieku. Un taisni šī saulainība ir viņas tēlu spožums. Jo nekāds tumšs daimonisms nav viņas daļa.

Vienīgās lomas, kuŗas Bertai Rūmniecei nepatīk, ir lišķes. Viņa domā, ka viņa māksliniecei-ki nesaprotot, kā tās tēlot. Vienu tādu no pēdējām viņa min veceniti „Zemes spēkā“. Sākuma licies, ka būs jauki, bet vēlāk pretīgi.

Tāpat lugā „Velni“. Tomēr, mēs zinām, ka tēlojumi bija ļoti labi. Intuīcija arī te nes mākslinieci. Bet negatīva un „lišķe“ ir arī Engelieta „Septītā bauslī“, ko ieskata par Rūmnieces lielisku lomu. Ja, bet tur esot arī „krefte“, tas no dzīves ņemts tips. Tā tad viņas lomā nedrīkst būt tikai kāda viena īpašība — un sevišķi šī „lišķība“ vien — bet tēlam jābūt dzīvi krāsainam, kā „no dzīves“ ņemtam.

Ap saviem tēliem viņa negudro, viņa tos uztver ar iejūtu, bet viņa tos netēlo tikai „dabiski“, viņa tēlošanas

Berta Rūmniece,

Brigaderu Annas „Sprīdītī“ Vecmāmuļa.

laikā neaizmirst sevi un lomu, viņa kontrolē savu tēlojumu, aizmirstot savā uzdevumā un aizrāvībā varbūt tikai skatītāju. Tā viņa var piešķirt jo lielāku interesantumu savas izjūtas tēlojumu formai.

Rūmnieces īpatnība ir tāda, ka tieši viņas vietā patlaban nevar stāties itneviens cits. Viņas mākslinieciskā kvintesence būtu saņemama īsumā: viņas sirsnība, latviskums, viņas mākslinieciskā iejūta, intuīcija, smalkais lomu iztēlojums, vienkāršība, gaišais humors, drāmatiskais pār dzīvojums un arī komiskā sparība — ir tie elementi, ar ko Rūmniece aizrauj skatītājus.

Savos darba svētkos jubilāre izvēlējusies vienu no saviem galvenajiem tēlojumiem — Indrānu māti Blaumaņa drāmā. Šo lomu pati jubilāre pieskaita pie grūtajām, tāpēc ka tā ir dziļi iekšēja, ar drūmu sajūtu, nav nekā gaiša. Bet izstarojums uz skatuves tomēr ir gaišs. Tā ir viena no tām lomām, kurā mēs visspilgtāk varam vērot mākslinieces īpatnību. Indrānu māte jau pārvērtusies itkā simbols viņai pašai un viņas lomai latviešu teātrī. Tāds pat iekšējs lab-sirdības un pašreizējības spēks ir visā viņas mākslinieces mūžā. Viņa pati ir mūsu teātra māte, un kā tāda ieņems lielu goda vietu mūsu teātra vēsturē.

Kārlis Freinbergs.

Bertas Rūmnieces raksturojumam

„Dedzu skalu, dedzu sveci, tumša mana istabiņa, ienāk mana māmuliņa, — gaiša mana istabiņa.“ Tik jauku, klusi saulainu redz māti audžu audzēs pārbaudītā tautas doma. Tas ir latviskās dvēseles gaišums, kuŗu mātes tēlā dievina dziesma. Cik gaismas pilns ir ārēji pelēkais latvju druvudievs, tik saulaina ir arī ārēji nevarīgā māte — dievišķās Laimas atvietotāja ikdienā, kad viņos tumšos tautas ciešanu laikos viss gaišums, viss prieks varēja būt tikai dziļi iekšējs, dvēselīgs, bez ārējā mirdzuma un tās bramanības uguns, kas mūsu vīrišķībai gan piemita sensenos laikos, bet vēlāk, muižas varas un tās krogu demorālizēts, sūri kūpēja dzērajvīru posta saimē.

Klusās, mīlošās, un dzīvi ar dvēseli vērtējošās latviešu mātes sirdi Berta Rūmniece ir tēlojusi tik labi un patiesi kā neviens pirms viņas un vēl līdz šai dienai. Viņa ir šās pelēkās, nedrāmatiskās personas padarījusi mūsu drāmatiskā mākslā ne tikai par ļoti mīļām, skaistām un audzinošām, bet arī par tikpat centrālām, kā drāmu varoņus.

Ar šiem tēliem Berta Rūmniece ir pate tapusi par latviskās skatuves pirmmāti un it īpaši zemnieku mātes prototipu uz laiku laikiem. Tas ir patiešām skaists 50 gadu mākslinieces mūža vaiņagojums, liela, Dieva dota talanta un neatlaidīga darba darināts.

A. Ķeniņš,
Izglītības ministrs.

Bertai Rūmniecei

pussimts gadu darba švētkos.

Berta Rūmniece Tu, baltā,
Lielā māksliniece-māte!
Jauka mūža pussimts gadus
Savu dvēseli un sirdi
Atdevi Tu skaistos tēlos
Atveidotai latvju mātei.
To, ko dzejnieks mākslas darbā
Lējis, dariji Tu dzīvu.
Liki smaidit tai, kā smaida

Miļā saule latvju sētā,
Liki raudāt tai, kā rudens
Rasas piemirkušai druvai.
Pate daba, pate dzīve
Biji asarās un smaidā.
Jo tik tas, kas dzīvs ir makslā
Runāt var no sirds uz sirdi.
Un Tu prati lielo zinti
Vārdu, kustību un vaibstu
Saliet vienā nedalitā,
Tā ik mirkli atdodama
Savai mākslai visu sevi.
Un ne tik kā dvēselīgai
Maigai, gaišai latvju mātei
Radi izteiksmi un veidu,
Arī viņas pretī statam,
Brašai mamai Vibotnēnei.
Kas ar tumšu ziņu tvaiku
Un ar sviesta cibu sānos
Drāž pie latvju miljonāra
Urdīt visus sev no ceļa. —
Kā tu lieci dzirkstīt, sprēgāt
Ļauna raksta zaļugunis
Arī raganīgai Plaskai,
Lidējai un iztapoņai,
Indes kodīgums kai mēlē,
Odzes lokanība miesā.
Neskaitāmi ir tie tēli
Ko Tu lielā dažādībā
Iznesi no dvēšles tālēm
Formas skaidrībā un spēkā.
Bet mēs tur uz zāles soliem,
Pateicīgie klausītāji.
Mākslas sajūsmā un priekā
Sekodami Tavai spēlei,
Šādu liecību Tev devām
Cikkārt — vai to var kāds skaitīt:
Rūmniece bij šodien atkal
Nepārspējama!

Anna Brigadere.

Lielajai gaviļniecei

Bertai Rūmniecei

Viņas zvaigznes augstākā spožumā
50 gadu darbības atcerē

Veltījums

Piecdesmit gadus, pilnus liela darba
Tik retiem dievi dod, tiem, ko tie mīlē,
Vai Tevim dzīve laipna bij vai skarba,
Kas senos laikos atpakaļ lai zilē!
Tu tērpi viņus nemirstīgos tēlos,
Un Tavas liesmas visu sirdīs kvēlos —

Cik augu augumu Tev gaŗam gāja,
Ko aizņēšuse straujā laika plūsma —
Tik tava sirds vēl pukstēt nenostāja,
To vienmēr atjaunoja gara jūsma.
Tu pati dzīves radītāja esi:
Tu sastingumā siltu dvašu dvesi.

Ko augšup cēla Tava gara spēja,
Tās vērtības, ja Tev kā balvu dotu,
Tās asaras, ko tūkstots mātes lēja,
Ja Tevi pārklātu ar greznu rotu,
Tad šai dienā, kas Tava augstā diena,
Tu mirdzētu kā Tūles karaliena.

Varbūt, kā atkal uznāk drūmi laiki,
Kas atkal mūsu tautu naidā skalda,
Un viņas zvaigzni aizklāj melni tvaiki,
Tad mīla irtas spēks, kas visu valda.
Tu, latvju māte, milu sirdīs dvesi,
Kā bērnu klēpī visu tautu nesi.

Aspāzija.

Sieviešu deputātes līdz šim visilgāk dārbojušās teātros. Saimnieku un kalpu sievu dizākā pārstāve mūsu mākslas parlamentā ir B. Rūmniece. To likteņus viņa mums likusi izjust ar lielu spīgtumu.

Piedzīvojušās saimnieces un kalpu sievas politiskos parlamentos gan cenšas nosūtīt katras savas pārstāves. Bet jubilāre ir parādījusi, kā mākslā visur šīs abas, itkā pretējās grupas, var pārstāvēt viena, visām līdzjūtoša sirds.

Edvins Mednis.

* * *

Berta Rūmniece ir uz skatuves latvju māte un saimniece, mazliet skarba, asa, darbīga, valodīga un atturīga. Ar pilnību, kas mūsu dienās vairs nav iespējama, viņa ir tēlojusi to stingro veco latvju sievieti, no kuŗas mēs visi esam izauguši.

Jānis Veselis.

* * *

Bertas Rūmnieces personā latvju mātes gaišais tēls uz mūsu skatuves ir sasniedzis savu starojošo pilnību; tās priekšā drīkst nostāties tikai — godbijīgs klusums.

J. Kārklis.

* * *

Berta Rūmniece pieder Dieva izredzētai lielo un patieso mākslinieku saimei. Katrā viņas tēlotā lomā smalka intuīcija, dziļa mākslas tēlu patiesība un skatītāja ielīgsmotājs tirs mākslas radīšanas prieks.

Brīnišķīgā kārtā ne ilgie darba gadi, ne dzīves grūtības nav spējuši mazināt viņas talanta spožumu.

Jānis Kārklis
Operdziedātājs.

Viss latvju teātra mākslinieciskais mūžs, tikai gadu desmitus atskaitot, slēgts Bertas Rūmnieces skatuves gaitu gredzenā. Kas tas bija par prieku, kas mūsu lielo, gaišo mākslinieci rosināja uz mākslas darbību, kad latvju dzīve bija grimusi bideriskā mierā? Jo māksliniekam būt toreiz nozīmēja atsacišanos — pat no dienšķās maizes.

Nu viņa uzvarējusi un mēs esam laimīgi: Berta Rūmniece ir mūsu. Šai laikā, kad piepildās Ničses pravietojums, kā Eiropā celsies nihilisms un zudīs vērtības, un visa dzīve liksies tikai bezmērķa skreja, un visur skanēs: „Miris ir Dievs!“ — mēs esam un varam laimīgi būt, ka mūsu tautai ir spēki, kas

Berta Rūmniece

„Mērnieku laikos“.

darbojas pret šo iznīcību. Bertā Rūmniecē dzīvs ir šis spēks, kas ir tautas gars — pilns ideālisma un būtības līgsmes. Apskaidrota un svētības pilna ir viņas mākslinieciskā personība, un sveši viņai paradoksi vai jūtu ekscēsi. Viņas pasaules izjūta nav grūti sirgstošā, tā ir saulaina, harmoniska, konkrēti aptveroša. Tā ir mātes svētībā starojoša.

Vispilnīgākā tehnika, žilbinošākā virtuozitāte top niecīga un nenozīmīga pret šo dzīves elastību, kas atveļ dvē-

seli, cilvēka būtni. Kad viņas Indrānu māte staigā pa skatuvi, maigi glāstošām rokām pieskaņas cilvēkiem un lietām, tad negribas zināt, ka līdzī šādiem dvēseles un iekšējās formas aktieriem ir rutīnes žonglieri, butaforiski ārējās tehnikas virtuozī.

Bertas Rūmnieces mākslā izskan visa latvju dvēseles bagātība, mātes sirds melodija, un viņas mākslas ideālisms radījis vērtības, kas mūsu dvēselēs augs uz nākotni un mūžību.

Roberts Kroders.

* * *

Dārgā Rūmniece,

Tu latvju drāmatiskās mākslas īsts, pārbaudīts stūrakmens! Drošs pamats mūsu mākslas templim. Tavā vārdā celsim to!

Eduards Smilģis.

* * *

Berta Rūmniece ir tikai viena, un mums, viņas mākslas pēctējiem, ir jāatceras Raiņa vārdi: „Ja nebūs tevis, vieta tukša būs, kā egles pakāje bez zālītes“.

Lilija Štengele.

* * *

Kas mākslai kalpojis ar svētu liesmu krūtīs,
Tas divkārt jutīs to, kā mūžs nav lieks,
Jo māksliniekam radīšanas prieks
Kļūst spēks, kas aizved gaišu ceļu jūtīs,
Kur viss tik tīrs, kā dzidrais kalnu sniegs.

K. Jēkabsons.

* * *

Bertas Rūmnieces skatuves mākslā ir miesa, un asinis no reālā teātra, kuŗa kādreizējais uzvaras gājiens mūsu dienās ir apēnots.

Citādi arī nevar būt, jo viņas skatuves darbības lielākā laikmetā literatūrā, kā mūsu, tā arī citur, — valdija īstenība, kur dzīvi atdarināja, atspoguļoja ikdienas sīkumos.

Jaunākā laikā izbidītos teātrus visu šo sacīto kailo dzīves īstenību nerespektēja.

Teātris, no dzīves bēgdams, savu iedvēsmi ron abstraktā pasaulē, kur aicina mūs ārpus mūsu esamības. Pret

Berta Rūmniece,
„Mērnēku laiku“ Annuza.

J. Lejiņa zīmējums.

šo filozofisko virzienu nebūtu ko iebilst, ja mums nemāktos virsū jautājums: ja, cik ilgi tas viss noturēsies mākslā, sevišķi teātrālā?

Kur teātris nav aktieris un aktieris nav cilvēks — tur Berta Rūmniece ar savu spilgto māksliniecisko personību neiekļaujās, tur, kur Rūmniece nevar dot pati sevi, kā īsta māksliniece, lai varētu celt priekšā tās, bagātās psicho-

leliskās variācijas, savus īpatnējos latviskos neaizmirstamos
elojumus.

Berta Rūmniece var spēlēt interesanti, vai nē, loma
viņai var padoties, vai nē, tēlojot liekuļot, izlikties — to
gan mēs no viņas nesagaidīsim.

Rūmnieces skatuves mākslas tehniskais noslēpums
vienkāršs. Uz skatuves viņa mūs nemācis, nemelos, viņai
ne prātā nenāks, ka to varētu darīt, atļaut sev un pret pu-
bliku.

Uz sejas šmiņķis, klīrīga poze un grimasa: skat' kur
asaras, lūk kur sāpes, te nākošā grimasē smaids u. t. t. Tādu
ārišķību pie Rūmnieces mēs nenoskatīsim.

Būt aktierim nenozīmē piešmukt sevi un citus, bet
uzņemties sevi cilvēces sāpes un priekus, censties pēc la-
bākās sirdsapziņas visu to attēlot. Mūsu dienās, kur bez
dvēseles stostās mums laiks, nāk bieži priekšā, ka pasprūk
arī viens otrs tāds manītājs.

Pēc sava ampuā Bertas Rūmnieces repertuārs nav no
plašājiem, bet mūsu skatuves mākslas vēsturē viņu minēs,
kā īpatnēju latvju aktrisi ar lielu personību, kuŗa pauda
teātra mākslā patiesību un skaidru sirdsapziņu.

Kristaps Linde.

* * *

Latviešu teātra mākslas vēsturē neizzudīs nekad Bertas
Rūmnieces cienīgs un cienīts vārds. Viņas laikmeta teātra
apmeklētāji neaizmirsīs nekad Bertas Rūmnieces tēlotās
latviešu mātes — mūsu patiesās istās lauku mātes ar viņu
lielu rūpību, saprātību un mīlestību pret visu mājas dzīvi,
mājas saimi un ģimeni. Vai šādas mīlas, dziļi simpātiskas
patiesības attēli ir aizmirstami? Vai mūsu mātes nav bijušas
un nav vēl arvienu visas mūsu tautas klusās un dziļās
dvēseles?

Izsaku sirmajai gaviļniecei savā un savēju vārdā dziļu
pateicību par viņas uz mūsu teātra skatuves pa tik ilgiem
gadiem šniegtiem neskaitāmiem daudziem jo mīļiem mākslas
tēliem.

Āronu Matīss.

* * *

Cilvēkam viņa lieākā dāvana ir: gara bagātība, gara dvēsele un vienkāršība. Strādāt un mācēt uzpurēties citi labā. Tu, Berta Rūmniece, vari būt lepna uz to. Tu esi sevi atdevuse mākslai. Tava dvēsele vienmēr ir zinājuse atrast vajadzīgās formas izjūtu pasaulē un tāpēc tavi vārdi vienmēr atraduši atsaucīgas sirdis. Tev saules mūžu!

A. Amfmanis-Briedītis.

* * *

Latviešu māte, izaugusi druvās un birzēs, māte, kuŗa svētrītā uzvelk tīras drēbes un baltu priekšautu un spīd mājā kā saulīte, kā labais gars, ap kuŗu stāv puļoti logi un kuŗai uzsmaid ābeles dārzā — tādi ir Rūmnieces labākie skatuves tēli. Kautgan dzīvodama dekorāciju dārzos, druvās, birzēs un istabās, kuŗas stāv tikai vienu izrādi, tomēr Rūmnieces rādītie latvju sievietes tēli ir tik patiesīgi uztvērti, kā pat iluzijā liekās patiesi un paliek atmiņā, kā īsts mākslas darbs.

Ādolfs Erss.

* * *

Likteņa dots mākslinieka talants ir kā masīvs pašradeņa zelta gabals, izcelts no dziļiem zemes slāņiem. To nevajag pārkausēt, spodrināt un sargāt no vēja un lietiņiem — viņš neaptumst un nesarūsē. Jūsu mūžs mākslas darbā ir jau 50 gadi — to piedzīvo tikai retie stiprie starp latvju māksliniekiem. Bet tas tāpēc, ka Jūs patiesām nākat no tiem dziļajiem slāņiem, no darba tautas, un lielais zemes spēks ir Jūsu mākslā. To Jūs visiem esiet pierādījuši savās simtās lomās, arī manu lugu izrādēs, no tām it sevišķi jaunākās, „Zuzannā“ un „Kaijā“.

Andrejs Upītis.

* * *

Bertai Rūmniecei.

Klusu jūtiēt citu priekus,
Klusu visu vērojiet,
Klusu ciešat citus sāpes,
Klusu līdzī sērojiet . . .
Klusu veidojiet tos tēlus,
Kas tik patiesi un īsti —
Mīļi jums ir latvju ļaudis,
Kas ir sirdsskaidri un šķīsti.
Klusi Jums par Indrānmāti
Nāku šodien paldies teikt:
Vēlu, mīļā Indrānmāte,
Vēl daudz cēlu darbu veikt.

Ludvigs Šanteklers.

* * *

Bertai Rūmniecei.

Kad es Jūsos skatos, klausos,
Redzu savu mīļo māti,
Redzu visas latvju mātes,
Jūtu viņu silto sirdi.
Lai ir svētīta tā diena,
Kas reiz Jūs mums dāvājusi.

Elīna Zālite.

50 gadu nepārtrauktā darbā uz latviešu skatuves! Tie neaptver vairāk viena cilvēka mūžu un panākumus! tie ir gandrīz visa mūsu teātra vēsture, vesela tautas kultūras dzīves nozare, kas apcerama un apsveicama kopā ar ģeniālītātes iezīmēto gaviļnieces mūža darba guvumu.

Kas ir Berta Rūmniece mūsu teātrim? Viņa ir mūsu teātra vecvecmāmiņa, kas nu jau piedzīvo trešo paaudzi, skatuves darbinieku ģinti. Viņa ir univerzāla mātes jēdziena ideālais piepildījums reālos tēlos. Viņa ir latviešu lauku sētas un dzimtas dzīves labāko tradīciju paudēja mūsu zemnieku dzīves notēlojumos, Viņa ir sievietes sāpju cietēja un viņas nastu nesēja tās mūža otrā pusē, kad sievietes dzīvi pilda pienākums un uzpurēšanās dzimtas bērnu labā. Bet viņa ir arī mietpilsoniskas tukšības smējēja un sievietiskās čaukstenības grauzītāja komikas bagātos skatuves tēlos. Traģika un humors vienlīdz spilgti iezīmē Bertas Rūmnieces mākslinieces seju, pieskirdami viņas veidojumiem pilnkanīgas cilvēcības augsto vērtību. Ar Bertas Rūmnieces vārdu saistās mūsu oriģināldrāmas uzplaukuma laiks, un viņai no skatuves aizejot nekad vairs neskatīsim tādā latviskas īpatnības īstībā mūsu klasiskās zemniecības pavarda sargātāju — latviešu māti un sievu.

Paula Jēger-Freimane.

* * *

50 gadi! . . . Skaitlis, kuŗu aizsniegt spēj tikai nedaudzi.

Tu miļā Latvju māmiņa, — saulīte!

Tu visus šos gadus, tā baltās, kā nebaltās dienās, gaiši esi spīdējusi pie mūsu mākslas debesīm, izšķērdīgi Tu esi kaisījusi savus dzīvinošus starus pār visiem un daudzas „zvaigznes“ ir nobālējušas Tavā priekšā, — bet pati Tu esi ieguvusi tik maz, tik ļoti maz. . .

Un kādēļ Tev vienmēr tik daudz rūpju un raīžu? . . .

Tādēļ, kā Tava istās mātes sirds ir pārpilna istas mīlestības! . . .

Tādēļ, kā Tev vienlīdz miļa ir Tava tauta, Tavi bērni un Tava māksla.

Lai Tev būtu lemts vēl ilgi, ilgi spīdēt pie Latvju mākslas debesīm.

Teodors Podnieks.

* * *

Bertai Rūmniecei,

Ceļat krēslu, sedzat sagšu latvju māti godināt,
Viņas vārdu, viņas darbus tālu tautā cildināt.
Sidrabdarbi, zelta vārdi viņas lielais vēlejšums,
Latvju daile, latvju tēli paliek dziļi sirdi mums.

J. Akurāters.

* * *

Indrānu mātei

Māte — dzīvības radītāja,
Mūsu gudrības glabātāja.
Jūs mātes tēlu radījuse mums.
Par to Jums tautas slavas mūžīgums.

Antons Austrīņš.

* * *

Varu būt lepns, kā man ir bijusi tā laime strādāt kopā ar godājamo mākslinieci. Tik dziļa intuīcija, tik reljefa tēlu atveidošana spārno cilvēka ticību cildenai mākslas būtībai un atraisa mākslinieka — radītāja gaitas. Miļš paldies par neskaitamām ierosmēm, ar kuņģam mani apveltījis mūsu Latvju mātes kristaldzidrais talants.

Fr. Rode.

* * *

Piecdesmit gadus skatuves mākslai kalpot tas ir sasniegums, kas lemts ļoti reti izredzētiem un kuņa priekšā liekas ir gaŗas runas, daudzi vārdi. Mums tāda izredzētā ir Berta Rūmniece. Lai slava tai!

Adolfs Kaktiņš.

* * *

Redzēt Bertu Rūmnieci uz skatuves var būt ikkatras mākslinieces mērķis (vēlēšanās), — būt tādai kā Bertā Rūmniece — ikkatras ideāls!

M. Brechman-Štengele.

* * *

Pus gadsimtu mīlēdama un ciedama par visām mūsu mātēm, Berta Rūmniece izaugusi par mītisku maternu tēlu — par latviešu māšu māti. Tagad latviešu sievietēm, viņā noraugoties, atliek mācīties mātes mīlestību, bet vīriešiem to cienīt un apbrīnot.

Jānis Grīns.

* * *

Neskaitāmos skatuves tēlos, ko devusi Berta Rūmniece, vienmēr ir dzirdama viena dziļa pamatskaņa. No visiem tiem runā uz klausītāju latvju daba, latvju sirds. Viņas patiesā sirsnība, vienkāršība, labsirdība, apskaidrotā harmonija kā mierīga gaisma izplūst no visiem mākslinieces veidojumiem. Šai laipnājā sirds gaismā tie, kaut cieši saauguši ar savu laiku un apkārtni, gūst nepārejošu mirdzumu. Viņas nopelni mūsu teātra vēsturē paliks neizdzēšami, jo māksliniece ir cēlusi saulītē to, kas nekur citur pasaulē nav atrodams, kā vienīgi latvju sētā, namā, pagalmā.

Teodors Reiters.

* * *

50 gadus dzīvot uz skatuves, — tas nozīmē nodzīvot dzīvi, bet augt un attīstīties tikai mākslā.

Laimīgā Berta Rūmniece! Viņa šai mākslas dzīvē mirdzošos augstumos ir pacēlusi lielu un spožu savu īstas latvju mākslinieces vārdu un darbu, kas tai piešķir izcilu nozīmi arī visā turpmākā latvju teātra kultūras attīstībā.

Es nezinu kāpēc, bet man liekās, kā Berta Rūmniece tēlos vēl 25 gadus, jo vai tad tam, kas mākslas vētrainās ugunis dedzis 50 gadus, vai tad tam vairs iespējams sadegt 25 gadus?

Jānis Grots.

* * *

Ar savu lielo sirsnību un vienkāršību, kā uz skatuves, tā dzīvē, Jūs, lielā latviešu skatuves māte, esat mums bijusi labākā skola tuvoties skatuves mākslas kalngaliem.

Augusts Gulbis.

* * *

Berta Rūmniece pieder pie visvecākām un visievērojamākām latviešu teātra atmiņām. Laikam būs gan jau pagājuši kādi 45 gadi, kad es pirmo reizi redzēju tagadējo veco, bet tajā laikā it jauno Rūmnieci kādā vecmāmiņas lomā. Apbrīnoju jauno meiteni, kuŗa tik pārliecinoši tēloja vecu sieviņu. Tā tad jāsaka, ka Rūmniece skatuvei dzimusi veca un tomēr viņa nekad nav bijusi veca, bet savos neskaitamos pārveidojumos bijusi vienmēr jauna un vienmēr pievilcīga. No šīs jaunās vecmāmiņas izveidojusies ar gadiem mūsu spilgtākā un nepārspējamā Indrānu māte,— skatuves sedevrs, nepārspējams savā sirds šķīstumā un sirsnībā.

Novēlu sirmai māksliniecei palikt tai pašai vecai un tomēr mūžīgi jaunai Rūmniecei, Latvijas mākslas daiļam lepnumam!

Oskars Grosbergs.

* * *

Vecās skolas mākslinieki bieži labāk nekā jaunatne zin skatuves noslēpumu. Tas ir viens no mūsu mākslas brīnumiem.

M. Čehovs.

* * *

Nav nekā jaukāka par mākslas mīlestību, kas norūdīta varoniski ilgā kalpošanā iemīlotam darbam.

V. Gromovs.

* * *

Man, kā skatuves mākslinieku jaunās paaudzes audzinātājam, sevišķi gribētos cildināt Tavu lielo, daiļo mātes mīlestību, ar kādu Tu vienmēr esi nākuse pretīm jauniem skatuves spēkiem, kas uzsāk savas gaitas. Skaudība un nenovīdība Tavai dvēselei ir sveša . . . Godam Tu pelni teātra māmuļas vārdu!

Zeltmatis.

* * *

Kā balta ābele, ziediem un augļiem bagāta ir ievērojamā māksliniece; viņas priekšā, dziļā godbijībā liec savas galvas

Jelgavas Latviešu Teātra
direkcija un personāls.

* * *

Man gribētos teikt, ka nevienai no mūsu māksliniecēm nav tā spēka, veselīguma, vienkāršības un silta latviskuma, kas tik bagātā mērā piemīt mūsu mātes tēlotajai Bertai Rūmniecei. Viņas māksla ir kā garšīga rudzu maize izsalkušam un kā dzirds, vēss avota ūdens izslāpušam: tā spirdzina, dod spēku un veselīgu dzīves prieku. —

Kaut vēl ilgi nebūtu mums ņemta laime baudīt viņas mākslas sniegunus!

Em. Viesture.

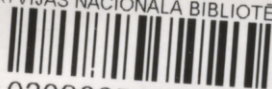
* * *

Bertu Rūmnieci pirmo reizi uz skatuves redzēju R. Latv. biedrības teātrī „Indranos“, kur ar Duburu abi spēlēja galvenās lomas. Atgājuši ilgi gadi, bet vēl kā šodien dzirdu Indranu mātes sirsnīgo, jūtu pārpilno balss intonāciju. Rūmniece ir tik jūtu bagāts, dziļš talants, kādus skatuves reti piedzīvo. Lai ilgi vēl silda mūs viņas latvju mātes dziļā sirsnība.

Jānis Simsons.

* * *

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309065413

L 0.10 J

Uz vāka: T. ZAĻKALNA
bareļjefs Nacionālā Teātri